

Kuşaklararası Travma Aktarımı ve Romantik İlişkilerde Bağlanma Dinamikleri

Intergenerational Trauma Transmission and Attachment Dynamics in Romantic Relationships

ÖZET

Bu çalışma, kuşaklararası travma aktarımı ile yetişkinlikte kurulan romantik ilişkilerdeki bağlanma dinamikleri arasındaki çok katmanlı ilişkiyi incelemektedir. Kuşaklararası travma, bireyin doğrudan deneyimlemediği ancak önceki kuşakların işleyemediği travmatik yaşantıların; ebeveynlik stilleri, iletişim örüntüleri ve duygusal tutumlar yoluyla sonraki nesillere aktarılmasını ifade eder. Bağlanma kuramı ve psikanalitik perspektif doğrultusunda, çocukluk döneminde travmayla şekillenen erken ilişki deneyimlerinin, yetişkinlikteki romantik ilişkilerde güven, yakınlık kurma ve duygusal düzenleme gibi temel işlevleri etkilediği görülmektedir. Araştırmalar, travmaya maruz kalmış ebeveynlerin çocuklarında kaygılı, kaçınan ya da dağınık bağlanma örüntülerinin daha sık geliştiğini ve bu örüntülerin ilişkisel sorunlara zemin hazırladığını göstermektedir. Ayrıca, narsistik ve borderline kişilik yapılanmalarının gelişiminde erken dönem travmalarının ve bağlanma bozukluklarının etkili olduğu vurgulanmaktadır. Savaş, göç, baskıcı ebeveynlik gibi tarihsel ve kültürel travmaların, romantik ilişkilerdeki bağlanma biçimlerini özgün biçimlerde etkilediği gözlemlenmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, romantik ilişkilerin yalnızca geçmiş travmatik deneyimlerin yeniden canlandığı sahneler değil; aynı zamanda güvenli bağlanma figürleri aracılığıyla duygusal iyileşmenin ve yeniden yapılanmanın mümkün olduğu ilişkisel alanlar olabileceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, psikoterapötik müdahaleler ve psiko-eğitim programları tasarlanırken kuşaklararası travma aktarımının bireyin duygusal, ilişkisel ve gelişimsel süreçleri üzerindeki etkilerinin mutlaka göz önünde bulundurulması gerektiği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuşaklararası travma aktarımı, romantik ilişkiler, bağlanma stilleri, kişilik örgütlenmeleri.

ABSTRACT

This study explores the multilayered relationship between intergenerational trauma transmission and attachment dynamics in adult romantic relationships. Intergenerational trauma refers to the transmission of unprocessed traumatic experiences from previous generations to the next, through parenting styles, communication patterns, and emotional attitudes, even when not directly experienced by the individual. In line with attachment theory and psychoanalytic perspectives, early relational experiences shaped by trauma are shown to significantly affect core relational functions in adulthood, such as trust, emotional intimacy, and affect regulation. Research indicates that children of trauma-exposed caregivers are more likely to develop insecure attachment styles—such as anxious, avoidant, or disorganized—which contribute to relational difficulties. Furthermore, early trauma and attachment disruptions have been highlighted as influential in the development of narcissistic and borderline personality structures. Historical and cultural traumas, such as war, migration, and authoritarian parenting, have also been observed to uniquely shape attachment patterns in romantic relationships. Ultimately, this study argues that romantic relationships are not solely spaces where past traumas are reenacted, but may also serve as relational contexts for emotional healing and restructuring through secure attachment figures. In this regard, it is suggested that psychotherapeutic interventions and psychoeducational programs should take into account the influence of intergenerational trauma transmission on individuals' emotional, relational, and developmental processes.

Keywords: Intergenerational trauma transmission, romantic relationships, attachment styles, personality organizations

GİRİŞ

Travma, bireyin yalnızca kişisel bir deneyimi olmaktan öte; duygusal, bilişsel ve davranışsal izleriyle sonraki kuşaklara da aktarılabilen çok boyutlu bir süreçtir. Bu doğrultuda kuşaklararası travma, bireyin doğrudan deneyimlemediği ancak ebeveynleri ya da önceki nesillerin yaşadığı travmatik olayların, bilinçli ya da bilinçdışı yollarla yeni kuşaklara aktarılması anlamına gelmektedir (Danieli, 1998). Bu aktarım süreci, çoğu zaman sessizlik, anlatılmamış hikâyeler, yoğun anksiyete, bastırılmış duygular, ebeveynlik tarzları ve aile içi iletişim örüntüleri aracılığıyla ortaya çıkar (Kellermann, 2001). Psikanalitik kuram ve bağlanma kuramı perspektiflerinden

Sena Kocabaş¹

How to Cite This Article

Kocabaş, S. (2025). "Kuşaklararası Travma Aktarımı ve Romantik İlişkilerde Bağlanma Dinamikleri" *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:7; pp:1185-1193. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16420288>

Arrival: 01 May 2025

Published: 26 July 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0009-0000-1296-0728

bakıldığında, çözülmemiş travmaların bireyin ruhsal gelişimini ve başkalarıyla ilişki kurma biçimlerini şekillendirdiği görülmektedir. Bowlby'nin (1982) bağlanma kuramı, bireyin erken çocukluk dönemindeki bakım veren ilişkileri temelinde geliştirdiği içsel çalışma modellerinin, yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkiler üzerinde belirleyici etkiler yarattığını ileri sürer. Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından tanımlanan bağlanma stilleri — güvenli, kaygılı-kararsız, kaçınan ve daha sonra eklenen korkulu bağlanma — bireyin duygusal yakınlık kurma, güven geliştirme ve duyguları düzenleme becerileriyle doğrudan ilişkilidir. Güncel araştırmalar, ebeveynlerin maruz kaldığı fakat yeterince işlemediği travmatik yaşantıların, çocuklarda kaygı, güvensizlik ve kaçınma gibi bağlanma örüntülerine neden olabildiğini göstermektedir (Main & Hesse, 1990). Bu örüntüler, bireyin yetişkinlikte kurduğu romantik ilişkilerde güven, duygusal yakınlık ve çatışma çözme becerileri gibi temel ilişki dinamiklerini etkileyebilmektedir (Mikulincer & Shaver, 2007). Türkiye bağlamında yapılan çalışmalar ise kuşaklararası travmanın, kültürel değerler, geleneksel aile yapısı ve toplumsal normlar çerçevesinde özgün biçimlerde aktarıldığını ortaya koymaktadır (Öztürk, 2021). Özellikle savaşlar, zorunlu göçler, kırsaldan kente geçiş ve baskıcı ebeveynlik pratikleri gibi tarihsel-toplumsal olayların, romantik ilişkilerde güven kurma ve bağlanma biçimlerine dolaylı fakat derin etkileri olduğu gözlemlenmektedir.

TRAVMA

Travma, bireyin fiziksel ya da psikolojik bütünlüğünü tehdit eden ve mevcut başa çıkma kapasitesini aşan olaylara karşı verilen yoğun duygusal, bilişsel ve bedensel tepkilerin bütünüdür (American Psychiatric Association [APA], 2013). Bu tür yaşantılar, bireyin benlik algısını, temel güven duygusunu ve dünyaya dair inanç sistemini köklü biçimde sarsabilir. Travma yalnızca dışsal bir olay değil, aynı zamanda bireyin iç dünyasında bıraktığı psikolojik iz ve bu izlerin ilişkisel örüntülere etkisiyle anlam kazanır (Herman, 1992). Travmatik deneyimler tekil ve ani bir şekilde gerçekleşebileceği gibi — örneğin doğal afet, kaza, ani bir kayıp — kronik ve süregelen bir biçim de alabilir. Özellikle çocukluk döneminde yaşanan duygusal ihmal, fiziksel ya da cinsel istismar, savaş, göç gibi uzun süreli stres faktörleri karmaşık travmalar olarak tanımlanır (van der Kolk, 2014). Bu çerçevede akut travmalar, belirli bir zaman dilimiyle sınırlı, ani ve şok etkisi yaratan olaylardır. Karmaşık travmalar ise, genellikle gelişimsel dönemlerde uzun süreli ve tekrar eden biçimde yaşanan, bireyin güven bağlarını derinden etkileyen deneyimleri kapsar (van der Kolk, 2014). Psikodinamik yaklaşıma göre, travma bireyin zihinsel temsillerinde bütünlük kaybına, anlamlandırma süreçlerinde parçalanmaya neden olabilir. Bu durum, bastırma, inkâr, dissosiyasyon gibi savunma mekanizmalarının devreye girmesiyle sonuçlanabilir (Freud, 2000). Bu savunmalar, bireyin travmatik gerçekliği zihinsel düzeyde tolere edebilmesine yardımcı olsa da, zamanla duygusal işlevselliğin bozulmasına ve kişilerarası ilişkilerde kopukluklara yol açabilir. Travmalar, bireyin ruhsal yapısında iz bırakmanın ötesinde, çoğu zaman ailevi ve kültürel bağlamda kuşaklar boyunca aktarılabilir. Sessizlik, anlatılmayan hikâyeler, duygusal mesafe ya da aşırı korumacılık gibi ebeveynlik pratikleri aracılığıyla, travmanın duygusal yükü farkında olunmadan çocuklara taşınabilir (Danieli, 1998). Bu aktarım biçimi, travmanın yalnızca bireysel bir deneyim değil; aynı zamanda kolektif belleğe kazınan bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Travmatik deneyimler, bireyin öznel baş etme kapasitesi ile maruz kaldığı nesnel tehdit arasındaki dengenin bozulmasıyla ortaya çıkmaktadır (Yalçın & Öztürk, 2018). Organizmanın bu tür tehditler karşısında geliştirdiği temel yanıtlar donakalma, kaçma veya savaşma şeklinde olsa da; bu tepkilerin yetersiz kaldığı durumlarda, yani bireyin ne kaçabildiği ne de mücadele edebildiği koşullarda, “travma paradoksu” ortaya çıkmaktadır (Yalçın & Öztürk, 2018). Bu bağlamda, travmayla baş etme sürecinde birey çoğu zaman yaşantının ağırlığını tolere edebilmek adına dissosiyatif savunma mekanizmalarına başvurarak travmatik anıları bilinçdışı düzleme iter. Ancak yeterince işlenemeyen bu travmatik yaşantılar zamanla bireyin duygusal örüntülerine, ilişkisel dinamiklerine ve ebeveynlik pratiklerine nüfuz ederek kuşaklararası düzlemde aktarılmaya başlanır (Yalçın ve Öztürk, 2018).

Kuşaklararası Travma Aktarımı

Kuşaklararası travma aktarımı, travmatik bir deneyimi doğrudan yaşamamış bireylerin, bu deneyime maruz kalan önceki nesillerin etkilerini psikolojik, duygusal ve davranışsal düzeyde taşımasıyla ortaya çıkan çok katmanlı bir süreçtir (Danieli, 1998). Travmanın yalnızca bireyle sınırlı kalmadığı, özellikle savaş, soykırım, göç, doğal afet gibi toplumsal travmalara maruz kalan ebeveynlerin yaşadıkları deneyimleri bilinçli ya da bilinçdışı yollarla çocuklarına aktardığı pek çok araştırmayla ortaya konmuştur (Kellermann, 2001). Bu aktarım çoğu zaman anlatılmayan aile hikâyeleri, bastırılmış duygular, ani öfke patlamaları, yoğun kaygı halleri, aşırı koruyucu ya da ihmal edici ebeveynlik biçimleri gibi ilişkisel yollarla kendini gösterir. Bu toplumsal travmalar, bireylerin aile yapısı, ebeveynlik stilleri ve ilişki kurma biçimlerini etkilemiş; özellikle “sessizlik kültürü”, “ailede konuşulmaz” temaları ve bastırılmış duygusal anlatılar yoluyla sonraki kuşaklara taşınmıştır. Dolayısıyla travma yalnızca bireysel bir yara değil, aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarılan kolektif bir miras olarak, bireylerin içsel dünyasını ve bağlanma örüntülerini şekillendiren bir unsur haline gelmiştir. Bireysel travma aktarımına bakıldığında Psikodinamik perspektif, kuşaklararası aktarımı büyük ölçüde bilinçdışı bir süreç olarak ele alır. Travmayı işleyemeyen

ebeveynin duygusal yükü, çocuğun ruhsal dünyasında “aktarılmış öteki” temsilleri olarak yer edinebilir (Volkan, 2001). Bu durum çocuğun temel güven duygusunu, kimlik gelişimini ve dünya ile ilişki kurma biçimlerini derinden etkiler. Fonagy ve arkadaşlarına (2002) göre, özellikle bakım verenin kendi zihinsel durumlarını regüle edememesi ve çocuğun zihinsel deneyimlerine yeterince yansıtıcı yaklaşamaması durumunda, çocuk da hem kendini hem de başkalarını anlamlandırma konusunda güçlük yaşayabilir. Bu bağlamda travmanın yükü, yalnızca yaşanmış bir olayın değil; aktarım yollarıyla biçimlenen bir psikolojik mirasın da temsidir.

BAĞLANMA

Yaşamın ilk yılları, bireyin bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişiminin en hızlı olduğu kritik bir dönemdir. Bu dönemde gelişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi, yalnızca biyolojik gereksinimlerin karşılanmasıyla değil; aynı zamanda sevgi, şefkat, duygusal güvenlik ve sürekli bakım gibi psikososyal ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanmasıyla mümkündür (Öztürk, 2002). Bebek, bu süreçte bakım verenine mutlak bir şekilde bağımlıdır ve bu bağımlılık, biyolojik yetersizlik ve çaresizliğin doğal bir sonucudur. John Bowlby (1969) bağlanmayı, bireyin güvenlik, yakınlık ve korunma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geliştirdiği içgüdüsel bir davranış sistemi olarak tanımlar. Bağlanma davranışı, bireyin belirli bir kişiye yönelerek yakınlık araması ve bu yakınlığı sürdürme çabası şeklinde gözlemlenir (Bowlby, 1988). Bu sistem, yalnızca çocuklukta değil, yaşamın tüm evrelerinde etkilidir.

Bireyin yaşamındaki ilk bağlanma örüntüsü genellikle anneye kurulan ilişkidir ve bu erken etkileşimler, bireyin ruhsal yapılanmasının temel dinamiklerini oluşturur (Ruppert, 2014). Bu doğrultuda, erken çocukluk dönemindeki bağlanma deneyimlerinin, bireyin erişkinlikteki ilişkilerinin niteliği, başkalarına yönelik güven düzeyi ve benlik algısı üzerinde kalıcı etkiler yarattığı kabul edilmektedir (Tüzün & Sayar, 2006). Bowlby (1973, 1988), çocukların bakım verenleriyle kurdukları etkileşimlere dayanarak iki temel zihinsel yapı geliştirdiklerini ileri sürer: *Benlik modeli* (bireyin sevmeye ve ilgi görmeye değer olup olmadığına dair inancı) ve *başkaları modeli* (başkalarının güvenilir, ulaşılabilir ve destekleyici olup olmadığına dair beklentisi). Bu iki model, bireyin sosyal ilişkilerindeki tutumlarını belirleyen ve içselleştirilen “içsel çalışma modelleri”nin temelini oluşturur (Bowlby, 1969). İçsel çalışma modelleri, bireyin bakım verenle yaşadığı deneyimlerin zihinsel temsilleri üzerinden şekillenir ve bu temsiller bağlanma örüntülerinin güvenli ya da güvensiz olarak sınıflandırılmasına olanak tanır (Derin, 2018). Bu modeller, yaşam boyu süren yakın ilişkilerde davranış örüntülerinin temelini oluşturur.

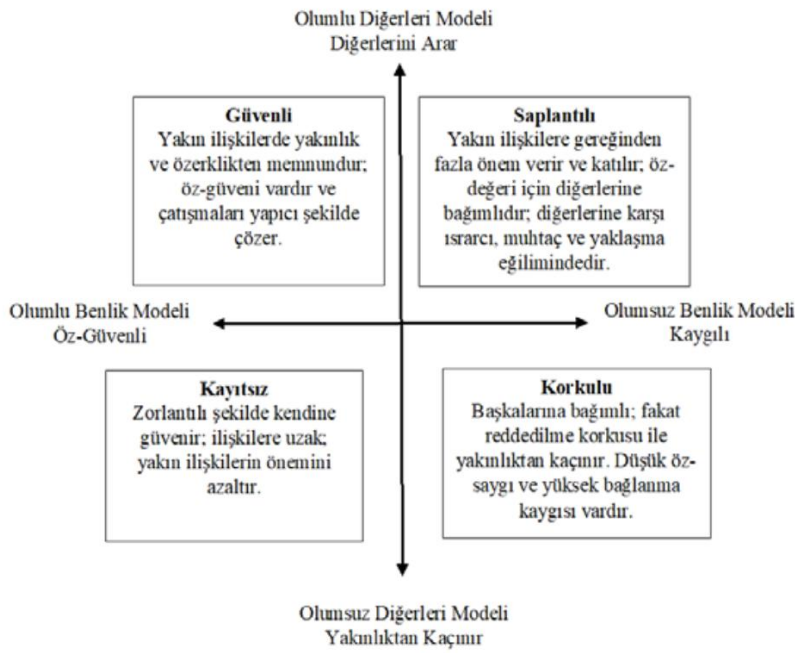
Bağlanma Kuramı ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma kuramı, John Bowlby ve Mary Ainsworth tarafından geliştirilen; psikanalitik nesne ilişkileri kuramı, evrimsel biyoloji ve bilişsel gelişim kuramlarının bütünleştirilmesiyle oluşan kapsamlı bir kuramsal çerçevedir (Mikulincer & Shaver, 2007). Bowlby'ye göre, çocukluk döneminde kurulan erken bağlanma ilişkileri, bireyin hem kendisine hem de başkalarına ilişkin geliştirdiği zihinsel temsillerin temelini oluşturur. Bu doğrultuda, sevgi, bakım ve güvenin sağlandığı bir ilişki çocuğun kendisini değerli ve sevebilir bir birey olarak algılamasına; ihmal veya reddedilme durumları ise yalnızlık, değersizlik ve reddedilme beklentilerine yol açabilir (Burger, 2006). Bu erken deneyimlerin bireyin tüm yaşamı boyunca sürdüreceği sosyal ilişkiler üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir (Kesebir et al., 2011). Yetişkinlik döneminde bağlanmayı inceleyen Hazan ve Shaver (1987), çocuklukta gelişen bağlanma örüntülerinin erişkin romantik ilişkilerde benzer biçimlerde ortaya çıktığını göstermiştir. Bu çalışma kapsamında bağlanma kuramı doğrultusunda üç temel bağlanma stili tanımlanmıştır: güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma. Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler, hem kendilerini sevebilir hem de başkalarını güvenilir olarak değerlendirir; bu da onların yakın ilişkilerde dengeli ve karşılıklı bağlılık kurmalarını sağlar. Kaygılı ya da kararsız bağlanma stiline sahip bireylerde ise terk edilme korkusu ve sevmeme endişesi baskındır. Bu bireyler, yoğun duygusal bağımlılıkla ilişkilerde aşırı yakınlık arayışına girerler. Kaçınan bağlanma stiline ise birey, duygusal yakınlıktan kaçınma eğilimindedir; bağımsızlığına aşırı değer verir ve ilişkilerde mesafe koyma tutumu sergiler. Mary Ainsworth, bağlanma stillerini sistematik biçimde sınıflamak üzere geliştirdiği “Yabancı Durum Testi” ile bu teorik çerçeveyi gözlemsel temele oturtmuştur (Ainsworth et al., 1978). Bu test sonucunda üç temel bağlanma stili tanımlanmıştır: Güvenli bağlanma gösteren bebekler, bakım verenlerinden ayrıldıklarında huzursuzluk yaşasalar da geri dönüşlerinde kolayca teselli olabilir ve çevreyi keşfetmeye devam edebilirler. Kaçınan bağlanma stiline sahip bebekler, bakım verenin ayrılışına ve dönüşüne karşı kayıtsız gibi görünseler de bu tepkiler, duygusal reddedilme beklentisinin dışavurumu olarak yorumlanmaktadır. Kaygılı bağlanma stiline sahip bebekler ise, bakım verenin ayrılığında yoğun stres yaşarken, dönüşte hem temas arayışı hem de öfke tepkisi sergilerler. Bu çocuklarda sıklıkla duygusal regülasyon güçlüklerine rastlanmaktadır (Kılıç, 2019).

Sonuç olarak, bağlanma kuramı; bireyin yalnızca çocukluk dönemini değil, yaşam boyu süren yakın ilişkilerini anlamak açısından güçlü bir kuramsal temel sunmaktadır. Çocuklukta edinilen bağlanma örüntüleri, bireyin psikolojik iyi oluşunu ve romantik ilişkilerden ebeveynliğe kadar geniş bir yelpazede ilişki kurma biçimlerini etkileyen kritik bir faktördür (Muezzin & Özer, 2024).

Yetişkinlik Döneminde Bağlanma ve Romantik İlişkiler

Yetişkinlikte kurulan romantik ilişkiler, bireyin erken çocukluk döneminde geliştirdiği bağlanma örüntülerinin yeniden sahne aldığı ilişkisel alanlar olarak değerlendirilir (Hazan & Shaver, 1987). Bu örüntüler, bireyin duygusal yakınlık kurma kapasitesini, terk edilme durumlarına karşı verdiği tepkileri ve ilişkideki güven duygusunu doğrudan etkiler (Mikulincer & Shaver, 2007). Bu nedenle bağlanma kuramı, yalnızca çocukluk dönemindeki bakım veren ilişkilerini değil; bireyin yaşam boyu süren yakın ilişkilerini anlamlandırmak açısından da güçlü bir kuramsal çerçeve sunar. Hazan ve Shaver'ın (1987, 1990) çalışmaları, erken dönemde oluşan bağlanma modellerinin yetişkin romantik ilişkilerde benzer biçimlerde tekrarlandığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar doğrultusunda yetişkin bağlanma stilleri üç temel kategori altında toplanmıştır: güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan. Her bir stil, bireyin hem kendine hem de başkalarına ilişkin inançları doğrultusunda duygusal yakınlık, bağlılık ve ayrılık kaygısı gibi ilişki dinamiklerini farklı biçimlerde etkiler. Bartholomew ve Horowitz (1991), bu yapıyı daha ayrıntılı analiz edebilmek amacıyla bireyin benlik ve başkaları algısını dikkate alan iki boyutlu bir model önermiştir.

Şekil 1: Bartholomew'nun İki Boyutlu Dört Kategorili Bağlanma Şeması

Kaynak: Kılıç (2019) tarafından üretilmiştir.

Kılıç'a (2019) göre, yetişkin bağlanma örüntüleri dört temel biçimde sınıflandırılmaktadır. Güvenli bağlanma, bireyin hem kendisine hem de başkalarına yönelik olumlu algılar geliştirmesiyle karakterizedir. Bu bireyler, kendilerini sevmeye ve değer görmeye layık hissederken, başkalarını da güvenilir ve destekleyici figürler olarak değerlendirebilir; dolayısıyla ilişkilerinde sağlıklı bir denge, özerklik ve duygusal yakınlık kurabilirler (Köroğlu, 2017). Kaygılı bağlanma stiline sahip bireyler ise, kendilik algısı olumsuz; diğer algısı ise olumludur. Bu kişiler genellikle kendilerini değersiz hissederler ve bu nedenle ilişkilerde karşı tarafın onayına aşırı derecede ihtiyaç duyarlar. Yoğun bir terk edilme korkusu yaşamaları, ilişkilerinde sürekli bir teyit arayışı içinde olmalarına neden olur (Köroğlu, 2017). Kaçınan bağlanma örüntüsünde ise benlik algısı olumlu, başkaları algısı ise olumsuzdur. Bu bireyler, duygusal yakınlıktan kaçınma eğilimindedir; aşırı özerklik ihtiyacı duyarlar ve ilişkilerinde genellikle riskli ya da gereksiz olarak değerlendirme eğilimindedirler (Köroğlu, 2017). Son olarak, düzensiz (veya dağınık) bağlanma örüntüsü, hem benlik hem de başkaları algısının olumsuz olduğu bir yapılanmayı ifade eder. Bu kişiler, yoğun bir bağlanma arzusu ile reddedilme korkusu arasında salınırlar; ilişkilerde hem bağımlı hem de güvensiz bir tutum sergileyebilirler (Köroğlu, 2017). Bu bağlanma örüntüleri günümüzde sıklıkla iki ana boyutta ele alınır: bağlanma kaygısı ve bağlanmadan kaçınma (Brennan, Clark & Shaver, 1998). Bağlanma kaygısı, bireyin kendisini sevmeye layık görmemesiyle birlikte, reddedilme ve terk edilme korkusunu yoğun şekilde yaşamasıdır. Kaçınma ise bireyin başkalarına güvenmekte zorlanması, duygusal yakınlıktan rahatsızlık duyması ve aşırı bağımsızlık ihtiyacı hissetmesiyle tanımlanır (Gillath & Karantzas, 2015). Yetişkin bağlanma örüntüleri, yalnızca romantik ilişkilerdeki

duygusal yakınlık düzeyini değil, aynı zamanda stresle başa çıkma biçimlerini, çatışma çözme becerilerini ve ilişkisel doyum düzeyini de etkiler (Mikulincer & Shaver, 2007).

Özellikle çocuklukta yaşanan travmalar ve kuşaklararası aktarım yoluyla taşınan duygusal yükler, bireylerin romantik ilişkilerinde “duygusal yankı”lar olarak ortaya çıkabilir (Lyons-Ruth et al., 2006). Güvenli bağlanma geliştiremeyen bireyler, çoğu zaman partnerlerinden ebeveyn figürlerinin karşılayamadığı duygusal ihtiyaçların telafisini bekleyebilirler. Bu durum, ilişkilerde bağımlılık, kıskançlık, aşırı beklenti ya da duygusal mesafe gibi sorunlara yol açabilir (Fraley & Shaver, 2000). Sonuç olarak, yetişkinlikteki bağlanma stilleri, bireyin erken dönem bağlanma deneyimlerinin bir yansıması olup, romantik ilişkilerdeki güven, bağlılık, yakınlık ve doyum gibi temel dinamiklerin anlaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Kuşaklararası Travma Aktarımının Romantik İlişkilerdeki Bağlanmaya Etkisi

Travma, yalnızca doğrudan maruz kalan bireylerin psikolojisini etkilemekle kalmaz; aynı zamanda sonraki kuşakların duygusal ve ilişkisel dünyasını biçimlendiren çok katmanlı bir aktarım sürecine dönüşebilir. Kuşaklararası travma aktarımı, bireylerin yalnızca anlatılan olayları değil, aynı zamanda bakım verenlerinin işlenmemiş duygusal deneyimlerini ve bu deneyimlere eşlik eden ilişkisel kalıpları da içselleştirmesiyle tanımlanır (Danieli, 1998; Fonagy et al., 2002). Bu aktarım süreci, çocuğun benlik gelişimi, temel güven duygusu ve duygusal düzenleme kapasitesi üzerinde belirleyici bir etki yaratır; özellikle bağlanma ilişkileri üzerinde kalıcı izler bırakır. Travmatik yaşantılar sonrasında bireylerde sıklıkla görülen güvensizlik, duygusal mesafe ve yoğun kaygı gibi belirtiler, ebeveynlik stillerini de doğrudan etkileyebilir. Bu durum, bakım verenin duygusal olarak erişilebilirliğini azaltarak güvenli bağlanma gelişimini riske atar (Günal & Arıkan, 2023). Holokost gibi kolektif travmalaryaşanmış bireylerin çocuklarında, suçluluk duygusu, terk edilme korkusu ve mesafeli ilişki örüntülerinin daha sık gözlemlendiği bildirilmektedir (Kellermann, 2001). Erken dönem travmatik deneyimler, çocukların hem bakım verenleriyle hem de akranlarıyla güvenli ilişkiler kurmasını zorlaştırabilir. Tehdit edici çevresel koşullar altında büyüyen bireylerde, çevresel tehlikelere karşı sürekli tetikte olma hali (hipervijilans), duygusal düzensizlik ve temel güvensizlik gibi belirtiler gelişebilir (Dunford, 2025). Bu belirtiler yalnızca çocukluk dönemini değil, ilerleyen yaşlarda bireyin kişilerarası ilişkilerini ve psikolojik iyilik halini de derinden etkiler.

Bağlanma kuramı, güvenli bağların gelişiminde erken bakım ilişkilerinin belirleyici rolünü vurgular. Travmatik bağlanma deneyimleri, yetişkinlikteki bağlanma örüntülerini şekillendirebilir. Araştırmalar, çocukluk çağı travmalarına maruz kalan bireylerin daha yüksek ilişki kaygısı, daha düşük ilişki memnuniyeti ve zayıf duygusal düzenleme becerileri bildirdiğini göstermektedir (Dunford, 2025). Travmalarını bastıran, duygusal olarak ulaşılmaz ya da dissosiyatif savunmalar geliştirmiş ebeveynlerle büyüyen çocuklarda, kendilik algısının sürekliliği zarar görebilir. Fonagy ve arkadaşlarının (2002) da belirttiği üzere, ebeveynin zihinselleştirme kapasitesinin yetersizliği, çocuğun hem kendi hem de başkalarının zihinsel durumlarını tanıma ve düzenleme becerisini sekteye uğratar. Bu durum, romantik ilişkilerde güven eksikliği, duygusal bağımlılık, aşırı kontrol ihtiyacı ya da mesafeli ilişki kurma eğilimi gibi örüntülere zemin hazırlar (Schore, 2001). Kültürel düzeyde de benzer bir aktarım mekanizması gözlemlenebilir. Sessiz kuşakların bastırdığı duygular ve aktarılmayan aile hikâyeleri, sonraki kuşaklarda anlamlandırılmayan kırılganlıklar ve temel güvensizlik duygularına dönüşebilir. Türkiye gibi kolektif travmaların tarihsel olarak sık yaşandığı toplumlarda, bağlanma sistemlerine işlemiş kuşaklararası kaygı ve mesafe örüntülerine daha sık rastlanmaktadır (Arıkan, 2013). Bu bağlamda, çocuklukta yaşanan duygusal ihmal önemli bir risk faktörü olarak karşımıza çıkar. Duygusal ihmal; çocuğun yalnızca fiziksel ihtiyaçlarının değil, duygusal sinyallerinin de yeterince karşılanmaması, duygularının küçümsenmesi ya da görmezden gelinmesiyle tanımlanır (Üstündağ, 2020). Bu tür deneyimler, bireyin içsel dünyasını düzenleme ve başkalarının duygularını anlama becerilerini sınırlandırarak, ilişkilerde aşırı duyarlılık, savunucu kapanma ya da duygusal mesafe gibi davranışlara neden olabilir (Van Der Kolk, 2015). Ebeveynin yeterince işleyemediği savaş, göç, yas ya da istismar gibi travmatik yaşantılar da bilinçli veya bilinçdışı yollarla çocuğa aktarılabilir (Kostova & Matanova, 2024). Bu aktarım; ebeveynin duygusal mevcudiyetinde, stresle başa çıkma biçimlerinde ve çocukla kurduğu ilişkinin niteliğinde kendini gösterir. Özellikle kaygıların regüle etmekte zorlananebeveynlerin, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına yeterince yanıt verememesi temel güven duygusunu zedeler (Main & Hesse, 1990). Romantik ilişkiler, bireyin erken dönem bağlanma deneyimlerinin bir yansımasıdır (Mikulincer & Shaver, 2007). Duygusal ihmal veya ebeveyn travmasına maruz kalan bireyler, yetişkinlikte genellikle ya aşırı bağımlı ve kaygılı (kaygılı bağlanma) ya da duygusal olarak mesafeli ve özerklik arayışı içinde (kaçınan bağlanma) ilişki örüntüleri geliştirme eğilimindedir. Güvenli bağlanma, daha yüksek ilişki memnuniyeti ve sağlıklı iletişimle ilişkilendirilirken; kaygılı bağlanma terk edilme korkuları, güvensizlik ve düşük doyum düzeyleri ile karakterizedir. Yun Li ve arkadaşlarının (2022) çalışması, güvenli bağlanmanın romantik ilişkilerde daha fazla memnuniyet ve daha olumlu iletişim biçimleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Quan et al., 2025). Sonuç olarak, çözülmemiş travmalar ve nesiller arası duygusal aktarım; bireyin içsel dünyasında süreklilik ve güven hissini zedelerken, romantik ilişkilerde bağ

kurma, güven geliştirme ve ilişkisel doyum gibi alanları da derinden etkileyebilmektedir (Kostova & Motonova, 2025).

Kuşaklararası Travma Aktarımı, Bağlanma ve Kişilik Örgütlenmeleri

Kuşaklararası travma aktarımı, yalnızca duygusal veya davranışsal örüntülerin değil, aynı zamanda kişilik yapılanmaları ve psikopatolojik örüntülerin de nesiller boyunca geçişine neden olabilmektedir. Travmatik yaşantılar, her bireyin gelişim sürecinde karşılaşabileceği olgular olmakla birlikte, bu deneyimlerin yoğunluğu ve maruz kalınan çevresel koşulların işlevsizliği, söz konusu yaşantıların bireyde kalıcı izler bırakmasına ve birer travma olarak yerleşmesine yol açabilir (Derin & Öztürk, 2018). Travmayla baş etmekte zorlanan bakım verenler, çoğu zaman çocuklarına karşı ya duygusal mesafeyle, ya da aşırı kontrolcü ve öfke yüklü bir ebeveynlik tarzıyla yaklaşmaktadır. Bu durum, çocuğun temel güven duygusunu zedelemekte ve güvenli bağlanma geliştirmesini engelleyerek, ileriki yaşantılarında psikolojik uyum sorunlarına zemin hazırlamaktadır (Günel & Arıkan, 2023; Fonagy et al., 2002). Bu bağlamda, güvensiz bağlanma örüntüleriyle yetişen bireylerde duygusal düzenleme güçlükleri, dissosiyatif savunma biçimleri ve kişilerarası ilişkilerde süreksizlik gibi belirtiler gözlenebilir (Tüzün & Sayar, 2006). Travmatik deneyimlerin zihinselleştirilemediği bu bağlanma alanlarında, narsistik ve borderline kişilik yapılanmalarına yatkınlık artmakta; böylece travmanın aktarımı sadece ilişkisel boyutta değil, yapısal ruhsal örüntüler düzeyinde de etkisini göstermektedir (Derin & Öztürk, 2018). Özellikle narsistik kişilik yapılanmaları açısından değerlendirildiğinde, erken çocukluk döneminde yaşanan duygusal ihmalin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Kohut'un da vurguladığı gibi, narsistik bireylerin iç dünyalarında hissettikleri boşluk ve anlamsızlık duygusu, erken dönemde yeterince empatik bir ilişki kurulamamış olmanın sonucu olarak şekillenir. Bu durum, tutarlı ve bütünlüklü bir benlik gelişimini sekteye uğratarak bireyin sahici duygularına yabancılaşmasına yol açar. Nitekim yapılan ikiz çalışmaları, narsisizmin yalnızca çevresel değil aynı zamanda genetik bileşenlerinin de olabileceğine işaret etmektedir (Erdoğan & Öztürk, 2018). Narsistik ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde, doyurulmamış narsistik ihtiyaçlarını çocukları üzerinden karşılamaya çalışmaları dikkat çekicidir. Bu dinamik, çocukların kendi ihtiyaç ve duygularını tanımakta zorlanmalarına, dışsal taleplere aşırı duyarlı hale gelmelerine ve kendi iç dünyalarıyla sağlıklı bir temas kuramamalarına neden olmaktadır. Böyle bir ortamda gelişen çocuk, idealize edilmiş sahte bir benlikle özdeşleşerek gerçek benliğini inkâr etme eğilimindedir. Miller ve Ward'a (1981) göre bu sahte benliğin kurulması, ilerleyen dönemlerde depresif duygulanımlar, grandiyöz savunmalar ve ilişkisel sorunlarla kendini göstermektedir. Aynalama eksikliğiyle şekillenen bu narsistik yapılanma, bireyin iç dünyasında yoksunluk ve buna eşlik eden öfke temelli fantezilerin egemenliğini doğurur (Erdem, 2017). Romantik ilişkilerde de bu aktarım süreci belirgin bir biçimde izlenmektedir. Özellikle narsistik bireyler, çocukluklarında ebeveynlerinin sınırsız ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken geliştirdikleri kalıpları, yetişkinlikte partnerlerine yöneltmektedir. Bu kişiler, partnerlerini baskı altına alan, manipülatif tutumlarla ilişkiyi kontrol etme eğilimindedirler. Duygusal manipülasyonun güncel kavramsallaştırmaları arasında yer alan "love bombing" (aşk bombardımanı), "gaslighting" (gerçeklik algısının saptırılması) ve "ghosting" (ani ve açıklamasız ilişki sonlandırma) gibi tutumlar, narsistik bireylerin romantik ilişkilerde travmatik aktarım biçimleri olarak ele alınmaktadır (Erdoğan & Öztürk, 2018). Bu ilişkisel düzlemde, narsistik birey bir yandan içindeki doyurulmamış boşluğu partneri üzerinden gidermeye çalışırken, diğer yandan kendi travmatik geçmişini yeniden sahnelemektedir. Partner, sahte bir benlik kurma kapasitesine sahip değilse bu manipülatif döngüye uzun süre dayanamaz ve ilişkiyi şiddetli bir ayrılık travması olarak deneyimleyebilir. Bu noktada narsistik aktarım, yalnızca bireyin benliğinde değil, partnerinin ruhsal bütünlüğü üzerinde de yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir (Bachar et al., 2015).

Narsistik yapılanmalar gibi borderline kişilik örgütlenmeleri de erken dönem bağlanma örüntülerinin ve travmatik yaşantıların şekillendirdiği yapısal bir kişilik örüntüsüdür. Otto Kernberg'in kuramsallaştırdığı üzere, kimlik difüzyonu, gerçeklikle kısmi temas, ve ilkel savunmaların (örneğin bölme, yansıtma özdeşim, idealizasyon/değersizleştirme) baskın kullanımıyla karakterize edilen bir yapılanmadır (Kernberg, 1975). Borderline örgütlenmenin gelişiminde erken dönem bakım veren ilişkisinde yaşanan tutarsızlıklar, travmatik ihlaller ve duygusal regülasyon kapasitesinin gelişimini engelleyen çevresel koşullar belirleyici rol oynar (Ertürk & Arıkan, 2022). Kuşaklararası travmanın aktarıldığı aile yapılarında sıklıkla karşılaşılan duyarsız ebeveynlik, yetersiz mentalizasyon, sınırların belirsizliği ve sözel olmayan suçluluk aktarımları, borderline örgütlenmenin temel psikodinamik zeminini hazırlar. Özellikle bakım verenin kendi travmatik yaşantılarını işlemeyen çocuğa aktarması, çocuğun hem kendilik gelişiminde hem de nesne ilişkilerinde süreklilik kuramamasına neden olur. Bu da bireyin benlik bütünlüğünü sağlayamamasına, nesneleri tutarlı biçimde temsil edememesine ve yoğun bir terk edilme korkusuyla başa çıkmak adına ilkel savunmalar geliştirmesine zemin hazırlar (Ertürk & Arıkan, 2022). Bu psikodinamik yapı, özellikle romantik ilişkiler bağlamında belirginleşen patolojik bağlanma örüntülerine yol açmaktadır. Borderline kişilik örgütlenmesine sahip bireyler, çocuklukta deneyimledikleri kaotik, güvensiz ve tutarsız bakım ilişkilerinin etkisiyle, bağlanma sistemlerinde hem yoğun bir yakınlık arzusu hem de yoğun bir reddedilme ve terk edilme korkusunu birlikte taşırlar. Bu çelişkili dinamik, romantik ilişkilerde aşırı idealizasyon

ve değersizleştirme döngüleriyle karakterize olur. Partner ya “tam güvenilecek kişi” ya da “tamamen tehdit edici bir yabancı” olarak algılanır. Bu da duygusal regülasyon bozukluklarını ve ilişki içi krizleri tetikler (Levy, 2005). Bu kişiler için ilişki, yalnızca sevgi arayışını değil; aynı zamanda geçmişte yaşanmış ve işlenmemiş bakımveren ilişkilerinin yeniden canlanmasını temsil eder. Dolayısıyla romantik ilişki, bireyin kendi içsel boşluklarını doldurmaya çalıştığı bir duygusal yeniden sahneleme alanına dönüşür. Ne var ki bu alan, sağlıklı bağlanmadan çok, yeniden travmatize olma riskini taşır. Sonuç olarak, kuşaklararası travma aktarımı, borderline ve narsist kişilik örgütlenmesinin gelişiminde hem tetikleyici hem de sürdürücü bir etki mekanizması olarak değerlendirilebilir.

Travmanın söze dökülememesi, bastırılması ya da inkâr edilmesi; çocuğun kendilik gelişiminde boşluklar yaratırken, ötekiyle kurduğu ilişkinin de parçalı ve tehdit edici algılanmasına neden olur. Dolayısıyla bu yapılanmalar yalnızca bireysel düzeyde bir bozukluk değil, aynı zamanda tarihsel ve kuşaklararası süreklilik gösteren bir travmatik mirasın dışavurumu olarak okumak mümkündür.

SONUÇ

Bu derleme çalışmasında, kuşaklararası travma aktarımı ile yetişkinlikte kurulan romantik ilişkilerdeki bağlanma dinamikleri arasındaki olası ilişkiler kuramsal düzeyde ele alınmıştır. İncelenen literatür, bireylerin yalnızca kendi yaşam deneyimlerinden değil, aynı zamanda geçmiş kuşaklardan aktarılan travmatik yaşantılardan da etkilenen içsel temsillere sahip olduğunu göstermektedir. Bu aktarımlar, bireyin benlik algısını, temel güven duygusunu ve romantik ilişkilerdeki bağ kurma biçimlerini derinlemesine şekillendirmektedir.

Aktarılmış travmatik deneyimlerin, özellikle güvenli bağlanma geliştiremeyen bireylerde; kaygı, duygusal mesafe, bağımlılık ya da kaçınma gibi ilişkisel sorunlara yol açabildiği gözlemlenmiştir. Travmaların ebeveynlik tarzlarını biçimlendirmesiyle birlikte, bu duygusal miras sonraki kuşaklara aktarılmakta; dolayısıyla bireyler, erken dönem ilişki deneyimlerinin izlerini yetişkinlikte yeniden üretmektedir. Fonagy ve arkadaşlarının (2002) vurguladığı üzere, zihinselleştirme kapasitesinin zayıf olduğu bağlanma ilişkilerinde, birey hem kendini hem de karşısındakini anlamakta zorlanarak ilişkisel işlevsellikte kayıplar yaşayabilir. Bu bağlamda, bağlanma kuramı ile kuşaklararası travma aktarımını birlikte değerlendiren kuramsal çerçeveler, bireyin ilişkisel dinamiklerini yalnızca bireysel psikopatolojiye indirgemek yerine, çok katmanlı tarihsel ve kültürel bağlamlar içinde anlamlandırmaya olanak tanır. Özellikle Türkiye gibi politik, sosyal ve kolektif travmaların yoğun biçimde yaşandığı toplumlarda, romantik ilişkilerin dinamiklerini değerlendirirken kuşaklararası aktarımın dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Tartışılması gereken bir diğer önemli husus ise, romantik ilişkilerin sadece geçmişin tekrar sahnesi değil, aynı zamanda bir dönüşüm ve iyileşme alanı olarak işlev görebileceğidir. Güvenli bağlanma figürleriyle kurulan ilişkiler, bireyin travmatik bağlanma döngülerini yeniden yapılandırmasına, duygusal düzenleme becerilerini geliştirmesine ve psikolojik esnekliğini artırmasına katkı sağlayabilir. Bu durum, romantik ilişkilerin yalnızca geçmişin izlerini taşıyan yapılar değil, aynı zamanda bireysel iyileşmenin taşıyıcısı olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, kuşaklararası travmaların yalnızca bağlanma örüntülerini değil, aynı zamanda bireyin kişilik yapılanmasını da etkileyebileceği unutulmamalıdır. Özellikle borderline ve narsistik kişilik örgütlenmelerinde, ebeveyn figürlerinin tutarsız, reddedici ya da aşırı idealize edilmiş temsilleriyle karşılaşmak mümkün dür. Bu kişilik yapılanmalarında, erken dönem travmatik deneyimlerin ve duygusal yoksunlukların, kimlik bütünlüğü, benlik algısı ve nesne ilişkileri üzerinde belirleyici olduğu gözlemlenmektedir (Kernberg, 1975). Dolayısıyla bağlanma ve kişilik gelişimi arasındaki bu ince bağ, travmanın kuşaklar arası aktarımıyla birlikte ele alındığında çok daha anlamlı bir psikodinamik tablo sunmaktadır.

Sonuç olarak, kuşaklararası travma ve bağlanma dinamikleri arasındaki ilişkilerin bireysel danışmanlık, çift terapisi ve psiko-eğitim süreçlerinde çok boyutlu biçimde ele alınması gerekmektedir. Gelecek araştırmaların, özellikle romantik ilişkilerdeki bağlanma biçimlerinin kültürel bağlam gözetilerek ve farklı kuşaklar arası duygusal örüntüler üzerinden incelenmesi, alana önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, ilişkilerin hem bireysel hem toplumsal düzeyde dönüşüm yaratma potansiyelini odağa alan çok disiplinli yaklaşımlar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, Ö., & Bekar, E. (2021). Travmatik yaşantıların bağlanma stilleri ile ilişkisi: Üniversite öğrencileri örneklemini. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 11(60), 117–132.

Akalın, H. (2023). Dissosiyatif belirtiler, bağlanma stilleri ve çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının alkol kullanım bozukluğu ile ilişkisi [Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi].

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Erlbaum.

- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Bachar, Eytan, ve diğer. "The role of narcissistic vulnerability in predicting adult posttraumatic symptoms from childhood sexual abuse." *Child Psychiatry & Human Development* 46.5 (2015): 800-809.
- Burger, J. M. (2006). *Personality* (7th ed.). Belmont, CA: Thomson Wadsworth.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation*. Basic Books.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46–76). Guilford Press.
- Danieli, Y. (1998). *International handbook of multigenerational legacies of trauma*. Springer.
- Derin, G. (2018). Kuşaklararası eksende psikotarih temelli çocuk yetiştirme stillerinin travma, bağlanma ve dissosiyasyon açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi).
- Dunford, Anna B., "The Psychological Effects of Childhood Trauma on Adult Relationships" (2025). Student Works. 400.
- Erdem, Nilüfer. Narsisizm ve Yaratıcılık. Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 18-19..
- Ertürk, Y. & Arıkan, S. (2022). Romantik İlişkilerde İlişki İstikrarı: Sınır Kişilik Örgütlenmesinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, İlişkilerde Manipülasyon ve Flört Şiddeti Bağlamında İncelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(87), 1776- 1791.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. Other Press.
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132–154.
- Freud, S. (2000). *Beyond the pleasure principle* (J. Strachey, Trans.). Norton. (Original work published 1920)
- Gillath, O., & Karantzas, G. C. (2015). *Attachment and relationships: A comprehensive overview*. Springer.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524.
- Herman, J. L. (1992). *Trauma and recovery: The aftermath of violence—from domestic abuse to political terror*. Basic Books.
- Kılıç, K. M. (2019). Evlat edinilen çocuklarda bağlanma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 9(1), 223–240.
- Kellermann, N. P. F. (2001). Transmission of Holocaust trauma—An integrative view. *Psychiatry*, 64(3), 256–267.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. O., & Üstündağ, M. F. (2011). Attachment and psychopathology. *Turkish Journal of Psychiatry*, 22(2), 92–100.
- Kernberg, O. F. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Jason Aronson.
- Kostova Z. , Matanova VL. (2024) Transgenerational trauma and attachment.
- Köroğlu, F. (2017). Bağlanma ve psikoterapi ilişkisi. Psikonet Yayıncılık.
- Levy, K. N. (2005). The implications of attachment theory and research for understanding borderline personality disorder. *Development and Psychopathology*, 17(4), 959–986.
- Lyons-Ruth, K., Yellin, C., Melnick, S., & Atwood, G. (2006). Hostile/helpless states of mind on the Adult Attachment Interview are associated with disrupted mother–infant communication. *Development and Psychopathology*, 18(2), 437–460.
- Main, M., & Hesse, E. (1990). Parents' unresolved traumatic experiences are related to infant disorganized attachment status. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years* (pp. 161–182). University of Chicago Press.

- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change. Guilford Press.
- Muezzin, E. E., & Özer, M. (2024). Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri ile Algılanan İlişki Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26 (4), 1871-1880.
- Öztürk, M. O. (2002). Ruh sağlığı ve bozuklukları (7. baskı). Nobel Tıp Kitabevleri.
- Ruppert, F. (2014). Travma, bağlanma ve aile dizimi. Kaknüs Yayınları.
- Sevinç Yalçın, Ç. P., & Öztürk, E. (2018). Travma sonrası zamanın donması ve travmanın nesiller arası aktarımı. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 3(3), 21-28.
- Schore, A. N. (2001). Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. Infant Mental Health Journal, 22(1–2), 7–66.
- Taşel-Günel Z, Arıkan G. Erken Çocuklukta Bağlanmanın ve Psikopatolojinin Nesiller Arası Aktarımında Anne Duyarlılığının Rolü. Turk J Child Adolesc Ment Health. 2023 Mar;30(1):1-10. doi:10.4274/tjcamh.galenos.2021.96168.
- Üstündağ, A. (2020). The perspective of experts about emotional neglect and abuse. Journal of Economy Culture and Society, 61, 125-140.
- Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 19(1), 24–39.
- Van der Kolk, B. A. (2014). The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma. Viking.
- Volkan, V. D. (2001). Transgenerational transmissions and chosen traumas: An aspect of large-group psychology. Group Analysis, 34(1), 79–97.
- Yehuda, R., & Lehrner, A. (2018). Intergenerational transmission of trauma effects: Putative role of epigenetic mechanisms. World Psychiatry, 17(3), 243–257.
- Quan L. , Zhang K. & Chen H. (2025). The relationship between childhood trauma and romantic relationship satisfaction: the role of attachment and social support.